

DOCUMENTA

56.

CRUZ DE TÉRMINO

Transcrito por R. Gayá, Pbro.

La Cruz, dice el eximio Jacinto Verdaguier, es sobremanera bella, atrayente y grande en cualquier lugar la veamos plantada. Al principio de toda escritura parece ser una invocación; a la orilla de un camino, un guía seguro; sobre una casa, indicio de que aquel hogar es cristiano; en la cabecera del lecho, guardiana celestial, y a la entrada de una villa es la Esposa del Crucificado que constantemente nos predica. Con su cabeza levantada nos dice «amad a Dios»; con los brazos abiertos, «amad al prójimo», y aquellos brazos extendidos y contemplados a través de las lágrimas semejan confundirse con los de Jesucristo que desde el Calvario nos dice aquella palabra del Evangelio tan conocida y tan poco practicada: «Amad los unos a los otros como yo os he amado a todos».

Loemos a nuestros antiguos jurados que acuerden plantar la santa Cruz a la entrada de nuestra villa como señal de la posesión y presencia de Dios sobre nuestro pueblo. Laudemus viros gloriosos in generatione sua...

1619

Die als 25 de Satembre any 1619.

Dit dia i any convocats i ajuntats en la isglésia parroquial de la present villa de Sant Joan los honorables en Guillem Antich balle rayal i los honorables en Guillem Antich, Jaume Ferragut, Refel Nicolau, Antoni Company jurats, juntament ab los honorables en Pere Mayol, Refel Salom, Antoni-andreu Barceló, Meteu Gomila, mosen Antoni Nicolau, Joan Mayol, Bernadi Company consellés, tots congregats per aconsellar a tota utilitat de la present Universitat *ut sequitur*.

Et primo fonch proposat per lo honorable en Refel Nicolau en nom dels jurats

Mes avant fonch proposat per lo sobredit jurat, que los jurats passats juntament ab el Senyor Rector donaren una Creu de pedra a fer i fins vuy no ses fete ni acabada, de ben veritat que lo mestre qui la fa te 3 L a bon conte de 18 L li han promesses de fer i picar i pintar le Creu i lo canó i nosaltres li avem promesses fins a 25 L si le mos dara fete per lo dijous sant primer vinent i si nos, acabada dit dia no li donam sino vintiuna lliures i per adessó demenam a vostres mercés si as acabada aon la possarem i diguen sobre de asso.

Sobre le qual propossicio fonch determinat per le major part del Consell que le dite Creu de que se tracte que se posse anel cantó de la rectoria, asso es a los quatre cantons allá a on per los jurats será ben vist.

(Llibre de Consells de 1619 a 1632; pàg. 6).

57.

CENSO PARROQUIAL DE 1567

Transcribimos a Documenta la siguiente cédula de habitantes de Sant Joan que en dicho año cumplieron con el precepto de confesión anual que impone a todo cristiano el segundo Mandamiento de la Iglesia. La mentada cédula, al par que es argumento fehaciente de la religiosidad de nuestro pueblo, —pues al lado de las familias linajudas, Bauçà, Nicolau, Mercer, etc., aparecen los nombres de pobres esclavos, —nos revela los apellidos, algunos extinguidos, de los pobladores de nuestra villa en el siglo XVI.

Nos ha facilitado dicha copia D. José Lull y Serra, valioso colaborador y estimado amigo, quien, llevado de su amor a las glorias y grandezas de Mallorca, va recopilando preciosos datos de los libros polvorientos, que duermen en los Archivos del antiguo Reino de Mallorca. Nos place dedicarle atento y afectuoso saludo y testimoniarle nuestro agradecimiento.

R. G. G.

Refractari per temperament a l'exhibició pública, mes encare per por de no ferho bé, m'he abstingut de publicar amb el seu propi comentari documents i còpies recollides en

els arxius d'aquí i de fora Mallorca, durant la meua llarga i penosa vida, tots de bastant de valor històric, sobre tot de genealogia mallorquina; però avui que contem el 27 de juny de 1942 romp per primera vegada el propòsit fet de no publicar res abans d'haver fet imprimir la Història del meu estimat poble de So'n Servera d'Artà, en preparació, i que per les dificultats actuals no es pot dur a efecte. Per atendre a la fina i no merescuda atenció del Sr. Oliver, romp aquell propòsit i com a col·laborador de DOCUMENTA que baix del patrocini de la Comissió Gestora de la vila de Sant Joan de Sineu, surt en aquella antiga població, remet lo que segueix.

Lull Serra.

Cédula des quis san confessat en la parroquia de St. Juan de Sineu lo present any 1567.

Nadal Frontera
 La done Antonina Roge
 La muller de Antoni Gual
 Monsarrade muller de Pere Bausa
 Bernat Gual jermá
 Lucia muller de Pere Bausá
 Damiá Miralles fadri
 Acna Mayyol
 Michella muller de Joan Mayyol
 Mateua muller de Joan Font
 Joánot Rosseló fadri
 Bernat Gual Catali
 Hieronia Gual donzella
 Margarita muller de Francesch font
 Joana Valcaneras vidua
 Bárbara muller de Sebastiá Fiol
 La dona Catalina Mayyole
 Sebastiane muller de Nadal Bausá
 La done Aularia Mayyola
 Sebastiana Marsera vidue
 Antoni Miralles fadri
 Chatalina muller de m. Gomilla
 Chatalina Gomilla se filla
 Joane Stella doncella
 Speranse Gual donzella
 Pareta Companya donzella
 Francina Bausane donzella
 Joan Stella fadri
 Martina Munare vidue
 Joana Gomila

Chatalina muller de m. Munar
 Barnadí Gayyá
 Antoni Gual
 La vidue Lucha
 Le muller de Antoni Fiol del Toronger
 Sebestiá Fiol mayor
 Joanne muller de Bartomeu Bou.
 Joan Bou Manor
 Magdalena monge vidue
 Mateu Nicolau major
 Francina muller de Joan Florit
 Antonina Falconera doncella
 Speranse Alesse doncella
 Tonina Rosse doncella
 Joanne Gayyane doncella
 Joanne muller de Pere Font
 Tonina Fiolle donzella
 Chatarina muller de Guillem Bassa
 Monsarade Fiolle donzella
 Joanne muller de Jaume Farregut
 Antoni Amengual
 Michell Gomilla
 Joane Bausane muller de Jaume
 Joane Bausane se filla donzella
 Chatalina muller de Toni Font
 Le muller de m. Bausá
 Chatalina muller de Michell Caumes
 La vidue Reus
 Joanne Sabatera vidue
 Margarita Sabatera doncella
 Joane Sabatera doncella
 Francina Font doncella
 Pera Munar fadri
 Praxedis Gual donzella
 Antoni Gomilla
 Francina Font vidue
 Margarita Saurina donzella
 Le muller de Sart Verger
 Gabriella Gayyane
 La muller de Barnadí Gayyá
 Tonina Gayyane donzella
 Le muller de Andreu Ros
 Pere Mayyol major
 Joane Saloma doncella
 Chatalina Gayyane vidue
 Joanna muller de Toni Farragut
 Joane Reus donzella
 Joanne Farragude donzella
 Barbera muller de toni Rebase
 Joanne muller de Bernat Nicolau

Palonia Fiolle donzella
 Magdalena Alcouera donzella
 Monsarade muller de m. Salom
 Le muller de m. Rosselló
 Guiem Mates
 Mateu Gomilla
 Marianne San Justa doncella
 Monsarade Gual donzella
 Monsarade Bausane doncella
 Andreua Falconera donzella
 Joanne Bausane donzella
 Joannè Mates donzella
 Joanne Gayyane donzella
 Magdalena muller de Toni Fiol
 Joanne Bou donzella
 Mateu Nicolau fadri
 Le vidue Pareta Gayyana
 Tonina muller de Mestre Gayya
 Joanne muller de Joan Oliuer

Toni Bausa fadri
 Pere Bausá fadri
 Antoni Fiol
 Mateu Ros fadri
 Joan Bausa manor
 Pareta muller de Antoni Alcouer
 Joanne muller de Pere Amengual
 Margarita muller de Joan Antich
 Joanne Rosselone donzella
 Bartomeua muller de Antoni Rosseló
 Isabet Bou donzella
 Barbera muller de Rafell Gayyá
 Bartomeu Bou menor
 Michell Miralles fadri
 Michell Bausá Major
 Nadal Bausá
 Pere Bausá fill de Joan
 Arnau Gayyà major.

(Continuará)

L'ESGLÉSIA DE SINEU

PER J. ROTGER

En primer lloc eren bastants els qui en el testament feien una deixa a l'obra de l'església. Són freqüents en els llibres de Clavaria les partides per l'estil d'aquesta: «A 25 de janer de 1513 yo dit clavari de dita obra he rebudes sinch liures del senyer Antoni Venrel dele Alqueria, curador testamentari dele anima dele dona Nicolaua, avia sua; la qual quantitat ha feta a dita obra segons apar en son derer testament o donació feta en poder del senyor Antoni Puigros, notari».¹

També eren molts els qui donaven un animal, com es ara una vedella, un porc, una ovella o una cabra.²

Ens féu gràcia el cas d'una persona tal com el nos imaginàrem. Aquesta persona prometé que donaria un porc per l'obra de l'església; però després s'enamorà del porc y el se quedá,

1 «Llibre de l'Obra», fol 31.

2 Lo diumenge prop pasat que contauem XX de maig (1515) any sobre dit yo dit preuere e clavari he rebut per mans del compare en Jacme Gasies quoranta e set sous proceits de una braua ho vedella han morta en la plaça dele carnereria la qual ha donada lo senyer en Jordi Ferregut de Rubert per la obre de la Verge Maria de Sineu.—Lo dia apres que contavem a XXV de juny yo dit preuere e clauari de dita obre rebí del honrat en Miquel Torrent vint e sinc sous los quals ma ha donats del preu dele demunt dita vadella ço es del preu del cuyro dele demunt dita vaque (Ibidem, fol 10). — Apres (22 juliol 1515) dona lo compare en Simo Crexell IIII sous dos diners de una ovella la qual fou venuda en cant public (Ibidem, fol 11 volt). — A XXVI del demunt dit mes e any sobre dit (febrer 1515) yo dit clauari he rebut del senyer en Toni Torrent de Sanct Steua quatre sous per huna cabre que fone venuda en temps que mossen Toni Rabassa fou clauari (Ibidem, fol 7).

donant, això sí, a l'Obra lo que va creure que valia. Ho compta així el Reverend Clavari: «Mes he rebut de certa persona que havia promes un porch e ella matexa atural-se juxta la conciencia sua per deset sous».³

Sobre tot donaven aviram. ¡Bé en rebé de pollastres y gallines el Clavari de l'església! En Pastoret y En Darder, missatges de la vila eren els encarregats d'encantar-los; y els diners que en treien, trets un diner o dos per peça que guanyaven ells, ingressaven a la caixa de Clavaria. «A més—diu una partida—ha donat mado Sastre un polastret a la obra lo qual he fet vendre al senyer en Pastoret; ay trobat de preu dotze diners nets».⁴

Sens perjui de pagar religiosament la subscripció, els sineuers donaven monedes — creuats, sous, diners — y mesures de blat, d'ordi, de civada y de faves; y donaren també algunes vegades partides de lli. El lli que en certa ocasió donà per l'Obra un tal Font, se vené en encant públic, com era costum. Una part era «lli flux sense filar», una altra part era «lli filat en rams», y el lli restant formava «un rast de capdels». Aquesta partida de lli, pagats els gastos de correatge, donà nets a la Clavaria de l'Obra 40 sous y 5 diners.⁵

3 «Clavaria» 1510.

4 «Llibre de l'Obra», fol 26.

5 «Llibre de l'Obra», fols 15 y 16.

Per l'obra de l'església tothom donava lo que podia.

Se donà «una vergueta d'or» que En Pastoret va encantar. La remataren per 10 sous; y pagada la feina d'En Pastoret, quedaren per l'Obra 9 sous y 8 diners.¹

Se donà un punyal, una ganiveta, un ganivet y un capell; y de tot això se'n tregueren tres sous.²

El sènher Sebastià Berga donà «una balesta que havia gonyada de mostra» y va valer sis sous; y altres 6 sous valgué la que guanyà y donà per l'Obra el sènher Agustí Lul.³

La viuda Robina donà un uixol; una altra persona donà mitja pell d'ovella; una altra donà una tovaiola; y una altre donà un picarol.⁴

És allò que hem dit: per l'obra de l'església tothom donava lo que podia.

Vivia a la plaça de Sineu un sastre que adobà una peça de vestir per un tal Gualmel, que era esclau del sènher Antoni Arnau, y l'adob valia 18 diners. ¿Devia esser mal pagador l'esclau? ¿Tengué por el sastre do no arribar a cobrar? No ho sabem. Lo cert és que el sastre destinà el deute de l'esclau a l'Obra de l'església, y En Gualmel entregà al Clavari de l'Obra els 18 diners que devia. El llibre ho diu així: «A 28 de Maig yo Rafel Sabater preuere he clauari he rebut den Gualmel esclau del senyer Antoni Arnau 18 diners los quals devia al sastre qui estava a plassa, de custures de un gonel e dit sastre los ha donats a la obra».⁵

Són impressionants certs donatius que se feien per la construcció de l'església. El Clavari els solia apuntar així: «He rebut un sou del senyer Antoni Costa per una promesa havia feta a Deu e a la sua Mare per una bestia sua qui estava en treball».⁶ «He rebut de una dona en secret nom 18 diners ha donats per amor de Deu».⁷ «He rebuts 30 sous de un home en secret nom los quals ha donat per remedi de sos pecats e per lo que Deu vol».⁸ «He rebut qua-

1 Fou donada una vergate dor ale obre la qual fiu vendra per lo missatge en Toni Pastor en cant public troba si de preu deu sous pagat es corredor reste net nou sous vuyt diners («Llibre de l'Obra», fol 41 volt).

2 Mes he rebut tres sous proceits de hun punyal e una ganiveta e un ganivet e un capel («Clavaria», 1512).

3 A XVI de noembre m. d XVII yo dit clauari de dita obra he rebut del senyer en Sebastia Bergua sis sous de una balesta ha goyada de mostra com tal sia la patrica («Llibre de l'Obra», fol 30). — E rebut del senyer Agustí Lul sis sous per una balesta a guanyada («Clavaria», 1512).

4 A XXX de satembre any sobre dit yo dit clauari rebí dele viude Robina hu uxol lo qual dona ale obre fiu lo vendre en cant public anel senyer en Pastoret trobasi de preu diuit diners resta net setze diners («Llibre de l'Obra», fol 22). — A XXVII del dit yo dit preuere e clauari en dies passats fou donade mitge pel de auella ale obre he fiu la vendre troba si de preu X diners (Ibidem, fol 39). — A XXVIII de marts donaren ale obre huna tauelola la qual fiu vendre en cant public al senyer en Pastoret net tres sous dos diners (Ibidem, fol 36). — An donat ale obre hun picarol lo qual fiu vendre troba si de preu hun sou (Ibidem, fol 23).

5 «Llibre de l'Obra», fol 19.

6 Ibidem, fol 40.

7 Ibidem, fol 3.

8 «Llibre de l'Obra», fol 12.

tre lliures de un home en secret nom la qual quantitat ha donada per amor de Deu, per remedi de sos pecats e per lo secret sab Deu e ell».⁹

Una vegada la comare Na Servera, muller que fou del compare Rafel Steua, feu amb altres amigues una capta «per fer dir los goigs de Nostra Dona» y recollí 12 sous y 2 diners; però després acordaren destinar aquesta cantitat a l'obra de l'església y així ho feren.¹⁰ Altres dones també feien captos adesiara entre els veïnats y coneguts, y allò que recollien ho entregaven per l'Obra.

Els fadrins de Sineu no s'oblidaren d'ajudar a l'obra de l'església, ni fins en els seus deveriments. Ho demostrèn les partides com aquestes: «Jo dit preuere e clauari he rebut de mossen Nadal Saual tres sous dos diners los quals li donaren los fadrins». «He rebut dos sous per lo forment me donaren los fadrins anel ball». «Lo dijous lerder los fedrins per devoció ale obra anaren al altre jovent e feyen prometa alguna cosa en que trobaren sinch sous los quals donaren a dita obra per amor de Deu».¹¹

La gent externa que venia a Sineu, solia anar a veure l'església en construcció y freqüentment feia un donatiu per les obres. Així, per exemple, el canonge Albertí donà un sou; «el Magnífich mosen Centacilia e la sua companya» donaren 2 sous; «uns gentils homens que son vinguts a veure la obra» donaren 18 diners; y l'any 1517 el Virrei donà dos ducats d'or, el Regent en donà un y els demés qui acompanyaven aquestes autoritats donaren 10 sous.¹²

Per acabar: Els sineuers, amb la idea de fer anar envant l'obra de l'església parroquial, no perdien un bri. Si s'extraviava una gallina, la venien per l'Obra: «yo dit preuere e clavari he rebuts del senyer en Darder dos sous e quatre diners de una polla ha venuda per la obra la qual no trobaua senyor».¹³ Un homo trobà una taleca y la vené per 8 diners que entregà al Clavari de l'Obra.¹⁴ El dia de la fira de l'any 1512, qualche firer o firera perdé «un parell de calcetes blanques»; el qui les trobà, les vené per un sou y l'entregà per l'obra de l'església.¹⁵

Diu En Quadrado que l'església de Sineu té un aspecte de preeminència y que les seves línies són més artístiques que no ho solen esser, en general, les dels altres temples de la nostra ruralia.¹⁶ ¿No és això un premi de Déu a la fe y a l'esforç y a la tenacitat d'aquells sineuers que començaren a edificar tal església?

9 Ibidem, fol 7.

10 Ibidem, fol 3.

11 «Clavaria», 1512. — «Llibre de l'Obra», fols 36 y 41.

12 «Clavaria», 1510. — «Llibre de l'Obra», fols 17, 23 y 30.

13 «Llibre de l'Obra», fol 26.

14 Ibidem, fol 29.

15 «Clavaria», 1512.

16 «Islas Baleares», pàg. 1059.